

Professor Dr. phil. Th. Thoroddsen.

Død den 28. September 1921.

Naar man vil danne sig et Totalbillede af Thoroddsen's store Betydning, behøver man blot at sammenligne vort Kendskab til Islands Naturforhold, særlig de geologiske, som det var, da han begyndte sine Undersøgelser, med det, vi nu har. Den Gang var ikke alene Aldersfølgen af de islandske Formationer meget lidt kendt, hvad der i og for sig kan være naturligt nok, da den er meget vanskelig at udrede, men selv saadanne Ting som Vulkanerne, de varme Kilder og Jøklernes, som dog frembyder et særlig taknemligt Undersøgelingsobjekt, var kun i meget ringe Grad undersøgt. Nu kan man derimod sige, at der ikke er et eneste Fænomen af væsentlig Betydning for Islands Geologi, som ikke er ret godt kendt i Hovedtrækene, og dette skyldes for langt den største Del Thoroddsen's fænomene Arbejdskraft. Man betænke bare, hvad det vil sige for en enkelt Mand at foretage en nogenlunde grundig Undersøgelse af et Land af Islands Størrelse, der for største Delen er meget besværligt tilgængelig, og hvor det kartografiske Grundlag for største Delen er saa godt som intet.

Indenfor det geologiske Omraade er der næppe et eneste Fænomen, han ikke har skænket sin Opmærksomhed og foretaget Beskrivelse af. Han har for det første tegnet et meget udførligt geologisk Kort over hele Landet og givet Oversigter over Landets tektoniske Bygning og dets Stilling som Led i det nordatlantiske Basaltomraade; han har udredet Landets Hævninger og Sænknninger i tidligere Tider og ligeledes fastslaaet Jøklernes Udbredelse i Fortid og Nutid. Men særlig maa vel nok hans Forklaringer og Beskrivelser af de hede Kilder, Jordskælvene og Vulkanerne fremhæves, og navnlig de sidste har, som man kan tænke, været særlig Genstand for hans Undersøgelser. Forholdet er jo et saadant, at der af Vulkantyper findes paa Island næsten alle de, der er kendt andetstedsfra, men ogsaa en Del andre, og følgende maa en grundig Under-

søgelse af de islandske Vulkaner faa en ganske særlig Betydning for Kendskabet til Vulkanvirksomheden i det hele taget. Det er navnlig et Fænomen som Spaltevulkanerne, som Thoroddsen har Fortjenesten af at have fremdraget, og som har særlig Betydning for Forstaaelsen af de store Basaltomraader fra tidligere Perioder. Thoroddsen gik i øvrigt saa vidt, at han mente, at alle Vulkaner maa være dannede paa Spalter, noget, der dog næppe i alle Tilfælde slaar til.

For den historiske Side af Geologien og Naturvidenskaben i det hele taget havde Thoroddsen stor Interesse; et af hans aller første Værker var de islandske Vulkaners Historie, og i hans endnu større Værk Landfrædsaga Islands har han givet en historisk Fremstilling af Kendskabet til Island fra de ældste Tider til Nutiden. Af mere geografisk Betydning er hans store Værk Lysing Islands, en fuldstændig Islandsgeografi. I det hele har han været overordentlig virksom som Forfatter, og der foreligger en meget stor Mængde (over 200) Værker og Afhandlinger fra hans Haand, hvoraf nogle af ret anseelige Dimensioner. En stor Mængde af hans mindre Arbejder, og blandt dem mange særlig værdifulde, er udgivne i Geografisk Tidsskrift, men iøvrigt skrev han i mange forskellige udenlandske Tidsskrifter. Han har næppe skrevet et eneste Arbejde, som ikke vedrørte Island, og det vidner i saa meget højere Grad om hans Værkers store Værdi, at han alligevel kunde blive saa anerkendt baade i Ind- og Udland, som hans mangeartede videnskabelige Udmærkelser bærer Vidne om. Han var, lige til et Anfald i December forrige Aar kastede ham paa Sygelejet, til det sidste i Besiddelse af sin fulde Arbejdskraft og havde planlagt nye store Arbejder. Det vil blive vanskeligt at finde nogen anden Mand, som kan tage hans Gerning op og fortsætte de af ham saa godt paabegyndte Undersøgelser.

O. B. Boggild.

M. Alfred Grandidier.

Den berømte franske Opdagelsesrejsende og Geograf M. A. Grandidier er den 14. September d. A. afgaaet ved Døden i Paris. Han opnaaede just at opleve 100 Aars Festen i Juli d. A. for »La Société de Géographie« i Paris, for hvilket han i sin Tid var Præsident, men kunde paa Grund af Sygdom ikke være til Stede ved den. Fra Regeringens og geografisk interesseredes Side blev der paa 100 Aars Dagen tildelt ham store Æresbevisninger. G. var født i 1836 og var en af Frankrigs største geografiske Forskere, der har efterladt sig betydelige Værker. Han havde gennemrejst Amerika, Indien, Ceylon, hvorom han publicerede værdifulde Bøger angaaende Klima,

Befolkning og naturlige Produkter: saaledes Voyages dans les deux Ameriques (1857—59), Voyages dans les provinces meridionales de l'Inde (1862), Notice historiques sur l'île de Ceylon (1865), sur l'île de Zanzibar (1865).

Han blev i 1885 Medlem af L'Academie des Sciences og fik dets Savigny-Præmie.

For sit paa Rejser medtagne Helbreds Skyld, boede han en Tid paa Oen Réunion i 1864—65. Herfra gik han til Madagaskar, og paa Udforskningen af denne Ø ofrede han nu al sin Kraft.

Efter Rejser her i 1865—66, 67—69 og 70 udgav G. Vær-

ker om Øens Historie, Folkeracerne, Meteorologiske og Klimatologiske Værker, der dels var rent videnskabelige, dels af agronomisk og sanitær Natur, ligesom ogsaa geologiske, zoologiske og botaniske Værker af stor Betydning.

Efter at være vendt tilbage til Frankrig i 1870 viede G. sin Tid paa Beskrivelsen af Madagaskars fysiske, økonomiske og politiske Geografi. Dette Værk omfatter nu 30. Bind og er et Værk, der gør Forfatteren og Frankrig Ære. Han var meget

ivrig for, at Øen skulde blive fransk og ydede baade ved Erobringen og Pacifikationen Generalerne Duchesne og Gallieni store Tjenester. Han var, som før nævnt, Medlem af Videnskabs-Akademiet i Paris, var en Tid Præsident for »La Société de Géographie« og Æresmedlem af talrige udenlandske Selskaber.

G.s Søn er den bekendte Geograf og Forskningsrejsende, G. Grandidier, der er Generalsekretær for La Société de Géographie i Paris.

O. Olufsen.

Mindre Meddelelser.

Bestigelse af Beerenberg paa Jan Mayen. Schweitzeren, Dr. Mercanton, der i sin Tid deltog i Dr. Quervains Gennemrejse af Grønlands Indlandsis, meddeler, at han den 11. August 1921 Kl. 7 Em. besteg Toppen af Vulkanen Beerenberg paa Øen Jan Mayen. Højden angiver M. ikke; men paa Stiellers Atlas er den opført til 2545 Meter o. H.

Dr. M. mener, at en dansk Dame har udsat en Præmie for den, der første Gang besteg dette Bjærg, og da Selskabet ikke er vidende herom, bedes event. Oplysninger i denne Sag afgivne til Det kgl. danske geografiske Selskab, Østergade 1.

Literaturanmeldelser.

»Landeskunde von Russisch Turkestan« von Dr. Fritz Machatschek, Professor der Geographie an der deutschen Universität in Prag. Mit 21 Tafeln und 33 Abbildungen im Text 1921. Stuttgart, Verlag von J. Engelhorn's Nachf.

Dette Værk hører til den Række af fortræffelige geografiske Skrifter, der af Professor, Dr. Albrecht Penck udgives under Betegnelsen: »Bibliothek Länderkundlicher Handbücher«. Professor Machatschek har udarbejdet denne Bog paa Basis af omfattende Rejser i de Lande, man nu i adskillige Aar i fysik-geografisk Henseende har kaldt Mellem- og Centralasien, uden at man dog er naaet til en tilfredsstillende Definition af disse Betegnelser. Desuden har han benyttet et meget betydeligt Antal ældre og yngre Værker om disse Egne. Den værdifulde Literaturfortegnelse, der findes i Slutningen af Bogen, omfatter det vigtigste af, hvad der geografisk set har Interesse.

M. sammenfatter under Begrebet Russisk Turkestan Landene fra Kaspiahavet til Kinas Vestgrænse inklusive Pamir. Politisk set passede det ogsaa under Kejserdømmet, idet Turkomannernes Land med Merv som Centrum dannede Generalguvernementet Tran-

skaspien, Khiva og Bokhara var Vasalstater af Rusland, og Vest-Turkestan med de gamle Hovedbyer Samarkand, Kokand og Taschkent med den store Oaseby Taschkent som Centrum var ogsaa et russisk Generalguvernement, hvorunder Øst-Pamir, det egentlige Pamir, hørte, medens det fast beboede Vest-Pamir hørte under Bokharas Emir. For Tiden har, efter hvad der forlyder, alle disse gamle iranske Lande gjort sig uafhængige af Sovjet-Rusland. Fysisk-geografisk set ligger det nær at behandle disse Lande under et, idet de tilsammen er Amu- og Sir Darjas Flodlande. Hele Befolkningen er muhammedansk, og ovenikøbet er alle Sunnitter, og da den islamiske Religion tillige i Praxis spiller en saa kolossal Rolle, at den egentlig betyder mere som Kit end Nationaliteten, kan det ogsaa friste til at behandle disse Flodlandes Befolkning undet et; men de gamle indfødte Regeringer, der har bestaaet i saa lange Tider, har alligevel trods Befolkningens Enhed i Religion og delvis ogsaa i Race givet den gamle geografiske Inddeling i Turkomannernes Land, Khiva, Bokhara og Turkestan saa stor Berettigelse, at den, navnlig sammenholdt med Historien, giver bedre Oversigt end den her anvendte regionale Geografis